

מהספר העתידי רמזי טעם עם טעם לשב"ח מאת שלום המאירי, אשמח לתגובות במייל: shalom303@gmail.com

לע"נ סבי הגה"צ רבי שמואל מאיר הכהן הולנדר, מהרש"מ הכהן, ט"ז בטבת התשכ"ה

וַיַּעֲבֹדוּ מִצְרַיִם (דרגא תביר) **אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּפֶרֶךְ** (ש"מות א, יג)

רש"י מבאר: "בפרך - בעבודה קשה המפרכת את הגוף ומשברתו". ע"כ.

ונרמז בטעמים: **וַיַּעֲבֹדוּ מִצְרַיִם** (דרגא תביר) עבודה השוברת (תביר) את כל הגוף **מלמעלה עד למטה**¹, כצורת הטעם דרגא.

שלום המאירי

וַיַּעֲבֹדוּ מִצְרַיִם (דרגא תביר) **אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּפֶרֶךְ** (ש"מות א, יג)

רבי חיים דוב ווייסבערג מבאר² ע"פ דברי רש"י בפרשת ויחי: "למה פרשה זו סתומה לפי שכיון שנפטר יעקב אבינו נסתמו עיניהם ולבם מצרת השעבוד שהתחילו לשעבדם". כלומר צרת השעבוד גרמה שפרכו גופם וממילא נפלו עי"ז ממדרגתם שהיו אחוזים בקדושה שלא היה להם לב לדעת ולהבין בעבדות הבורא ב"ה, שע"י צרת השעבוד בלבול את מוחם.

והטעם **וַיַּעֲבֹדוּ מִצְרַיִם** הוא דרגא תביר, שע"י "ויעבדו מצרים את בני ישראל בפרך", שברו את **מדרגתם** שהיתה להם בקדושה.

וַיַּעֲבֹדוּ מִצְרַיִם (דרגא תביר) **אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל** (מאריך טרחא)

בְּפֶרֶךְ (סוף פסוק) (ש"מות א, יג)

רבי חיים אלתר פאנעט מבאר³ שהטעמים רומזים לשלבי השעבוד:

במסכת סוטה (יא עב) נאמר: בפרך רבי אליעזר אומר בפה רך. רבי שמואל בר נחמני אומר בפריכה. וימרו את חייהם בעבודה קשה אמר רבא בתחילה בחומר ובלבנים ולבסוף בכל עבודה בשדה וכן וימרו כמרור שתחילתו רך וסופו קשה.

ומרומז כאן בטעמים. **דרגא תביר** - שמתחילה שיעבדו אותם בעבודה קלה **להורידם ממדרגתם** מבני מלכים לעבדים.

מאריך טרחא סוף פסוק - אחר כך הוסיפו על העבודה והיינו **מאריך טרחא, ולבסוף בפרך**.

¹ ראה רש"י סוטה דף יא עב: בפריכה - בשברון גוף ומתנים וחזקה.

² **משיבת נפש על התורה** (עם דברי חיים דוב חלק רביעי), רבי חיים דוב ווייסבערג, ניו יורק תשנב, עמ' מה.

³ **תפוחי חיים**, רבי חיים אלתר פאנעט מקרלסבורג ואב"ד רמת אביב, ירושלים תשנט.

מהספר העתידי רמזי טעם עם טעם לשב"ח מאת שלום המאירי, אשמח לתגובות במייל: shalom303@gmail.com

וַיִּמְרְרוּ אֶת-חַיֵּיהֶם (קדמא ואזלא) בַּעֲבֹדָה קָשָׁה בְּחֹמֶר וּבְלִבֵּימִים וּבְכָל

לַעֲבֹדָה בַּעֲבֹדָה אֶת כָּל לַעֲבֹדָתָם אֲשֶׁר לָבְדּוּ בָּהֶם בְּפֶרֶךְ (ש"מיות א, יד)

בזוהר⁴ נאמר: "וימררו את חייהם בעבודה קשה, בקושיא, בחומר - בקל וחומר, ובלבנים - בלבון הלכתא, ובכל עבודה בשדה - דא ברייתא, את כל עבודתם וגו' דא משנה"⁵.

בספרים רבים מוסבר ענין זה, והיו שקשרוהו לטעמים קדמא ואזלא.

רבי משה פאלאק מבאר⁶ ע"פ מאמר רז"ל ששבתו של לוי פנוי היה מעבודת פרך, והטעם כמרז"ל⁷ כל המקבל עליו עול תורה מעבירין ממנו עול מלכות, ואותן שמאסו ביגיעת התורה נתנו עליהם יגיעת עבודה, מידה כנגד מידה. וז"ש בחומר -הא קל וחומר, עונש על שמאסו בקל וחומר⁸, וכן כולם.⁹ ע"כ.

ונרמז בטעמים: וַיִּמְרְרוּ אֶת-חַיֵּיהֶם (קדמא ואזלא) מי שמאסו ביגיעת התורה, נתנו עליהם יגיעת עבודה, מידה כנגד מידה, כצורת הטעמים קדמא ואזלא.

שלום המאירי

⁴ כגון בחלק א דף כז עא.

⁵ אפשר שגם המלה "פרך" רומזת לקל וחומר, ראה רש"י עבודה זרה מו עב ד"ה פרכין - דיינינן, וכל דין ק"ו קרי ליה פירכא משום דבלשון תימה אתי.

⁶ וידבר משה ויקרא, תיקון משה ג', רבי משה פאלאק, אב"ד באנהרט, באניהאד תרנה, דף קמב עא.

⁷ משנה אבות ג, ה: "רבי נחוניא בן הקנה אומר, כל המקבל עליו על תורה, מעבירין ממנו על מלכות ועל דרך ארץ. וכל הפורק ממנו על תורה, נותנין עליו על מלכות ועל דרך ארץ".

⁸ ראה משנת רבי אהרן א' מאמרים ושיחות מוסר, רבי אהרן קוטלר, ליקווד תשסב, עמ' עו: "כי אדם לעמל יולד (איוב ה, ז) והיינו לעמל התורה וכל עניני העולם הם ג"כ בעמל, אך תכלית העמל הוא עמל התורה [ובאמת כל עמל במילי דעלמא הוא במדה שחסר עמל תורה וכמש"א במשנה (אבות פ"ג מ"ה) כל המקבל עליו עול תורה מעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ. ובזוהר הקדוש פ' בקרא וימררו את חייהם, בעבודה קשה - זו קושיא, בחומר - זה ק"ו ובלבנים - זה לבון הלכה, ופירש הגרי"ל דיסקין צוק"ל דהכוונה היא דהיה בשעבוד מצרים מדה כנגד מדה דעבור שלא עסקו בקושיא העבדום בעבודה קשה וכן כולוה וכמאמרם שם וכל הפורק ממנו עול תורה נותנין עליו עול מלכות ועול דרך ארץ. [וכתיב (ויקרא כ"ו ג') אם בחוקותי תלכו ופירשוהו בתו"כ עמלים בתורה, והדברים שהתורה נקנית בהם הם ג"כ בעמל, וכל הענינים הגדולים תורה עוה"ב וארץ ישראל - נקנים ביסורים דוקא, ולכאורה הלא עולם חסד יבנה. אך פשוט דזהו החסד הגדול ביותר". (הערת ש.ה: לא מצאתי היכן דברי מהרי"ל דיסקין. אמנם ראה מהרי"ל דיסקין על התורה בפרשת לך לך עמ' מג (כי גר יהיה), ובפרשת שמות עמ' ח, שאם היו ישראל ממשיכים ללמוד תורה לא היו משועבדים).
⁹ ראה עוד שיחות לספר בראשית, רבי אביגדר נבנצל, ירושלים תשנ"ח, עמ' רפב: דבר ה' וגזירתו 'כי גר יהיה זרעך... ועבדום ועינו אותם' (ברא' טו, יג) חייב היה להתקיים בכל השבטים וכל השתדלות לא יכולה היתה לבטלו, אלא שאם היו בני ישראל ראויים היתה הגזירה מתקיימת אך באופן שהיה בו סבל מזערי. בתורה לא נאמר כמה שנים ימשך המצב של 'ועבדום ועינו אותם'. נגזר רק שתהיינה שתי תקופות: אחת של 'כי גר יהיה זרעך' היינו גירות בארץ זרה ללא שיעבוד, ותקופה נוספת של 'ועבדום ועינו אותם', גירות שתכלול שיעבוד גופני ועיני. התורה מוסרת רק שהזמן הכולל של שתי התקופות יחד ימשך 'ארבע מאות שנה' (וכן מורים טעמי המקרא: האתנחתא שבפסוק מופיעה לאחר תיאור שתי התקופות, תחת המילה 'ועינו אותם'. והמילים 'ארבע מאות שנה' מופיעות אחר כך. ואכן חז"ל אומרים (פס"ר טו יא) שעיקר השיעבוד הקשה של 'ועבדום' נמשך שמונים ושש שנה בלבד, מתוך ארבע מאות השנים. ואם כן כפי שה' ריחם וחישב את ארבע מאות השנה כבר מלידת יצחק הרי שאם היו ישראל ראויים, ולא היו מנסים להתקרב אל המצרים על חשבון מצוות ה', יכול היה השיעבוד הקשה להימשך שנה אחת בלבד ואפילו פחות וגם בתקופה קצרה זו היה מתקיים 'ועבדום ועינו אותם'. והדוגמה הטובה לרעיון זה הנה שבת לוי אשר לא שועבד כלל במצרים ובכל זאת קיים הוא את הגזירה של ועבדום בלימוד התורה, כפי שנאמר בזוהר. כל ישראל יכלו גם הם לקיים את קושי השיעבוד בכך שיישבו וימיתו עצמם באוהלה של תורה אלא שחטאו ונהפכה להם גזירת השיעבוד למציאות חומרית של טיט ולבנים ולא לזמן קצר אלא לשמונים ושש שנות סבל.